

Edirne'nin Semtleri ve Mahalleleri

Ahmet Usal - Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı

Aralık 25, 2006

İçindekiler

0.1	Edirne'nin Semtleri - Mahalleleri	4
0.2	Kentin En Eski Semti: Kaleiçi	4
0.3	Aina Beldesi	5
0.4	Kale Dışında Fetih'ten sonra oluşturulan Mahalleler	5
0.4.1	Tabakhane (Debhane)	5
0.4.2	Kirişhane	5
0.4.3	İstanbul Yolu - Ayşe Kadın	6
0.4.4	Kıyık (Kıyak Baba) - Buçuk Tepe	6
0.4.5	Muradiye - Menzil Ahır - Tekke Kapı	6
0.4.6	Umurbey Mahallesi	7
0.4.7	Saraçhane - Horozlu Yokuşu	7
0.5	Tunca Batısındaki Yerleşimler	7
0.6	Karaağaç Yolu ve Karaağaç Semti	8
0.6.1	Tarihi Edirne Garı	9
0.7	Pazarkule Sınır Kapısı	9

0.1 Edirne'nin Semtleri - Mahalleleri

Roma Döneminden itibaren gelişkin bir kent görünümüne bürünen Edirne'nin; Avrupa'nın modern bir şehri olarak yaklaşık 2000 yıllık bir tarihi vardır. Roma/Bizans ve Osmanlı Dönemlerinde kurulan semtleri ve mahalleleri günümüzde de hala yaşamaya devam etmektedir. Bu bölümde kentin uzun tarihi boyunca ortaya çıkan sözkonusu semtler ve mahalleler tanıtılmaktadır.

0.2 Kentin En Eski Semti : Kaleiçi

Eski surların kuşattığı dörtgen bir alandır. Yaklaşık 360 dönümlük bir alana yayılır. Birbirini dikine kesen sokaklarıyla dikkati çeker.

Edirne'nin fethi sırasında Kaleiçi tek yerleşim yeridir. Burada Bizans halkı, Cenevizliler ve Yahudiler oturmaktaydı.

Kaleiçi'nde Bizans döneminde 10 mahallede yaklaşık 15 bin nüfus vardı. Bizans Kiliseleri ve Tekfur Sarayı da yine buradaydı. Kenti 1653 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi, Kale İçi'nde ikisi müslüman, dördü yahudi, onu rum olmak üzere 16 mahalle ve 360 sokak bulunduğunu yazar.

Ermenilerin Kaleiçine gelmesi 16. yüzyılın sonlarına rastlar. Horozlu Bayırı ve Kaleiçi'ne yerleşen Ermenilerin taş işçiliği ve yapı ustalığı konusundaki yetenekleri buralardaki yapılaşmaya büyük ölçüde yansımıştır. Ermenilerin Kaleiçi'ndeki evleri, onların örf ve adetlerini yansıtan şekilde olup *Cihannümali*'dir.

Bazı kitaplar Ermenilerin Edirne'ye gelişini Celali isyanları dönemine bağlarken; Edirne'nin yerli Bulgar nüfusunun bulunmadığını belirtirler. Yani Bulgarlar sonradan gelmez.

1700 yılındaki yangında bazı kiliseler ile yeniçeri kışlası yanmış; 1903 ve 1912 yangınlarında da önceden kalan camiler ile bütün kilise ve havralar, resmi ve özel yapılar, bu arada yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra mahkeme binası olarak kullanılan Ağa Kapısı tümüyle yanmıştır. Özellikle 20. yüzyıl başlarında çıkan yangınlarla harap olan Kale İçi'nin yeni planı Fransız uzmanlarca hazırlanmış, iki katlı, bahçesiz ahşap konutlar temel alınarak semt yeniden inşa edilmiştir.

Kale İçi, Edirne'nin geleneksel Türk evini yaşatan kesimidir. Edirne Evleri, yazlık, kışlık, açık ve kapalı bölümleriyle, bahçeli evkonak, türündendir. Bunlar; 16. ve 17. yüzyıllarda ünlü sarayların çevresine serpiştirilmiş, birbirinden ayrı ağaçlıklı, çiçekli, büyüklü küçüklü yapılarıdır. Sokaktan duvarlarla ayrılmış olan bu yapılar, çoğunlukla bir veya iki katlıdır; harem, selamlık ve avlulardan oluşmaktadır. Çeşmeleri, değişik süslemeli havuzları, yazlık bölümlerdeki selsebilleriyle, Edirne evlerinin Türk Mimarisinde ayrı bir yerleri vardır.

0.3 Aina Beldesi

Edirne'nin Hadrianopolis olarak fethedildiği dönemde şehir Kaleiçi'nde küçük bir yerleşim yeri durumundaydı. O dönemde şehrin en yakın yerindeki tek yerleşim yeri ise (kimi kitaplarda Arian olarak yazılıdır.) Aina adlı bir kasabacıktı ve şimdi bunun yerinde Edirne'nin en büyük semtlerinden Yıldırım bulunmaktadır.

Bu beldedeki en önemli tarihi eser de Kiliseyken Camiye dönüştürülen Yıldırım Camisidir. Burada ayrıca Edirne'de günümüze ulaşabilen su terazilerinden, Kaleiçi'ndeki Maarif Su terazisi dışında tek örnek olarak Yıldırım-Yeniimaret Yolu üzerindeki Bademlik Su Terazisi önemli bir tarihi yapıdır. Yanındaki çeşme tek cepheli ve hazneli olup, 1599 yılında inşa edildiği bilinmektedir.

0.4 Kale Dışında Fetih'ten sonra oluşturulan Mahalleler

Edirne'nin Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait yapılarının büyük çoğunluğu bu kısımda bulunur. Zaten Edirne'nin fethinden sonra Türk - Müslüman nüfus, ağırlıklı olarak kale dışında oluşturulan bu yeni semtlerde iskan edilmişlerdir.

Kale dışında kentin yamaca doğru tırmanma imkanı bulduğu Kıyık semtinde Edirne'nin eşsiz manzarası gözler önüne serilir. Kentin; Selimiye çevresinde her biri ayrı değerli sanat eseri olan anıtlarından oluşan görüntüsünü, Tunca ve Meriç vadilerini kaplayan geniş korular çevreler ve arkalarında da Rodop Dağlarının, Tunca masifinin silüetleri ufuk çizgisini tamamlar.

0.4.1 Tabakhane (Debhane)

Eski kalenin güneyinde, Tunca kıyısındadır. Kale dışındaki ilk semttir. Dar-ül Hadis Medresesi bu semtteydi ve burada genellikle ulema kesimi otururdu.

Edirne'nin en eski Osmanlı mezar taşı 1416 tarihli olup, Edirne kadılığı yapmış ve 17.yüzyılın başlarında bu semtte mahallesi ve vakıf odaları görülen Mevlana Abdülkerim bin Abdülcabbar'a aittir.

0.4.2 Kirişhane

Edirne'nin güneydoğusundadır. Kasımpaşa Burnu diye anılan Kirişhane'ye dek uzanır. Kale dışında kurulan ilk semtlerdendir. Kirişhane, özellikle Sultan II. Murat döneminde Vezir Saruca Paşa'nın eşi Gülçiçek Hatun tarafından burada bir cami ve medrese yaptırıldıktan sonra canlanmıştır. Semt Mezit Bey'in Cami ve imareti, Ali Kuşçu'nun mescidi ve daha sonraki yapılarla giderek büyümüştür. Müeyyezade Kazasker Abdurrahman Çelebi, Yavuz Sultan Selim döneminin kazaskerlerinden ve Kadızade-i Rumi'nin torunu gökb-

ilimci Mirim Çelebi, Şair Hayali, Vize Çelebi gibi 16. yüzyılın ünlüleri adına mahalleler kurulmuş ve Tunca Nehri boyunca Edirne'nin güzel semtlerinden biri olmuştur.

0.4.3 İstanbul Yolu - Ayşe Kadın

Kalenin aynı adı taşıyan kapısından başlayan bu semt, kentin doğusuna doğru uzanır. Bu semtin kurucuları arasında, özellikle yolun bitiminde, cami ve mahallesi ile Kadı Bedreddin, önceden kurulan mahallesi ile Ayşe Kadın ve Şarapdar Hamza Bey, Kınalızade Ali Çelebi, bu semtte bulunan Lala Şahin Paşa mezarlığında yatmaktadır. Sitti Sultan'ın aynı semtte bir cami ve saray, yine aynı yerde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın bir saray yaptırdığı, bu sarayın sonradan Mülkiye Rüştüyesi olarak kullanıldığı bilinmektedir.

0.4.4 Kıyak (Kıyak Baba) - Buçuk Tepe

Söylenceye göre bu semt adını, Edirne'ye ilk girenlerden ve sonradan adına bir zaviye ve türbe kurulan Kıyak Baba'dan almıştır. Kentin kuzeydoğu yönünde uzanan cadde bugün de aynı adla anılmaktadır. Fetihde baruthane ile Yeniçeri ortaları burada yapılmıştır.

Kıyak Baba'nın mezarı da Kıyak Halkı tarafından yaptırılan Kıyak Camisi yanındadır.

Kıyak yönünden Edirne'ye giriş, Selimiye Camisi'nin en güzel görüldüğü açılardan birini oluşturur.

Edirne'nin 104 metreyle en yüksek tepesi olan ve günümüzde mezarlık olarak kullanılan Buçuk Tepe bir isyanla ünlenmiş ve adını bu olaydan almıştır.

Küçük yaşta padişah olan Fatih Sultan Mehmet döneminde, o zamanki deyimle Tagış; günümüzde ise devaülasyon denilen paranın değerini düşürme olayı ilk kez yaşanmış ve bundan kaynaklanan hayat pahalılığı Yeniçerilerin ayaklanmasına yol açmıştır.

Ancak Yeniçerilerin maaşlarına Sultan II.Murat tarafından buçuk akçe zam yapıp ikna edilince isyan bastırılmış; olaydan sonra da tepenin adı Buçuk Tepe olarak kalmıştır.

Buçuk Tepe 17. yüzyıl başlarından itibaren canlanmaya başlamıştır. Arabacı Ali ve Amcazade Hüseyin Paşa'nın bahçe ve sarayları bu semtteydi. Kırım Hanlarının geçici olarak yerleştirildiği Defterdar Ahmet Paşa'nın sarayının da yine burada bulunduğu bilinmektedir.

0.4.5 Muradiye - Menzil Ahır - Tekke Kapı

Kentin kuzeydoğusundaki semtlerdir. Burada bulunan ve saraya bağlı olan ahırlar, menzil teşkilatı kurulunca Menzil Ahır adını almışlardır. Sultan II.Beyazıt döneminin ünlülerinden Mirahur Ayas Bey adına da burada bir mahalle bulunmaktadır.

0.4.6 Umurbey Mahallesi

Umurbey Mahallesi Edirne'nin eski yerleşimlerinden olup; Timurtaş Paşazade Umurbey tarafından kurulmuştur.

Kaynaklar Umurbey'in bu mahallede zamanımıza ulaşmayan bir mescit yaptırdığını yazmaktadır.

1890'lı yıllara kadar bu mahallede bütünüyle zengin aileler oturmakta ve burada ünlü konaklar bulunmaktaydı.

0.4.7 Saraçhane - Horozlu Yokuşu

Kentin kuzeybatısındadır. Semti saraya (Saray-ı Cedid) bağlayan ve Tunca Nehri üzerinde kurulu aynı adla anılan Saraçhane Köprüsü çevresindeki yerleşmeleri kapsar. Semtte ilk yerleşimin, sarayın bostancıları olarak nitelenen Saraçhane Ocağı'nın burada oluşturulmasıyla başladığı öne sürülmektedir.

Daha eski dönemlerde, 15. yüzyılın başlarında, Çelebi Sultan Mehmet'in annesi Devlet Şah Hatun'un Tunca Nehri kıyısında bir mahalle kurduğu bilinmektedir. Semtteki cami 1878 Rus işgali sırasında harap olmuştur. Saraçhane Caddesi'nin kente yakın olan kesimlerinde Beylerbeyi Sinan Paşa Camisi, hamamı ve sarayı ile sadrazamlara ayrılan bir diğer saray (Paşa Kapısı) bulunmaktaydı. Bunlardan Sadrazamlara ayrılan sarayın yerinde günümüzde Devlet Daireleri yer almaktadır.

Horozlu Yokuşu, Kale'nin büyük kulesinden Yalnızgöz Köprüsü yönüne giden yoldur. Sultan II.Selim'in ve Sokullu Mehmet Paşa'nın eşi Esmâ Sultan tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan cami bu semtte bulunmaktaydı. Yine aynı yerde bulunan Horozlu Medresesi (ya da Şeceriye Medresesi) Fahreddin-i Acemi tarafından yaptırılmıştı. Daha sonra, 1878'de bu Medrese'nin bulunduğu yerde Vali Kadri Paşa tarafından bir İslahane yaptırılmıştır. İslahane çevresindeki ev ve arsaların kamulaştırılmasından sonra da aynı yerde bir okul (Sanayi Mektebi) inşa edilmiştir.

0.5 Tunca Batısındaki Yerleşimler

Kale İçi ve Kale Dışındaki yerleşimlerin haricinde Edirne'deki bir diğer yerleşim alanı da kuzeybatıda Yeni İmaret, Yıldırım Semtleri ve Meriç batısında Karaağaç olmak üzere iki ana alanda toplanmıştır. Fetihden önce Kalenin karşısında Aina varoşu bulunuyordu ve muhtemelen şimdiki Karaağaç'ın yerinde de başka bir küçük yerleşme vardı.

Buralardaki vadi tabanı akarsuların kışın taşmalarına açık bulunduğu için dha çok mesire, sayfiye ve av korusu olarak kullanılmıştır. Bugün bu kısım koruluk, çayırılık ve fidanlıktır.

Kentin kuzeybatısındaki Hıdırlık Tepesine doğru giderek yükselen zemin, yerleşmeye elverişli bir alandır. Burada, Bizans dönemindeki küçük varoşun yerine, Osmanlı Döneminin hızlı gelişen mahalleleri geçti. Bunlar; batıdan

doğuya doğru Gazi Mihal Köprüsü ile geçilen Yıldırım Beyazıt Sırtı, Yalnızgöz, II.Beyazıt ve Saraçhane Köprüleriyle geçilen Yeni İmaret Sırtı'dır. Bu mahallelerden Yıldırım Beyazıt (Eski İmaret), 14. yüzyılın sonlarında, Gazi Mihal (Orta İmaret), 15. yüzyılın ilk yarısında ve Yeni İmaret(II.Beyazıt İmaret) de aynı yüzyılın sonlarında kurulmuştur. Gazi Mihal Camisi ve İmaretine Şah Melek Paşa ile eşi Bezirci Hatun'un yapı ve kurumları eklenmiş ve sırt önemli bir yerleşim merkezi durumuna gelmiştir.

Yıldırım Beyazıt İmaretı olarak da anılan Eski İmaret'ten günümüze kalan son parça olan Mutfak(Aş Evi)Bacası da burada bulunmaktadır.

Yıldırım İmaretı'nın Aş Evi, cami avlusundadır. Zamanında geniş bir topluluğa hizmet verdiği bilinir. Günümüze ulaşan tek parça bu aş evinin mutfak bacasıdır.

Aş Evi, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında yanmıştır. Harap haliyle bile güzel bir yapıdır. Osmanlı sosyal sisteminde Kızılay gibi bir yer tutan imaret sisteminin açların ve ihtiyaç sahiplerinin doyurulması işleviyle de söz konusu Aşevi, tarihimizde anlamlı bir yer tutmaktadır.

Öte yandan fetihten önce de bir tekkenin varolduğu belirlenen Hıdırlık'ta, 15. yüzyılın ilk yarısında Şah Melek Paşa, ardından da Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Sadrazam İbrahim Paşa tarafından birer zaviye yaptırılmıştır.

Evliya Çelebi, 1641'de Sadrazam Kara Mustafa Paşa (Kemankeş) Edirne halkının isteğine uyarak bu tekkeyi kaldırttığını yazar. Tekke, Sultan IV.Mehmet'in burada bir köşk yaptırtmasından sonra yeniden açılmıştır.

0.6 Karaağaç Yolu ve Karaağaç Sırtı

Tarih, doğa ve kuş sesleri arasında uzanan emsalsiz bir yoldur. 'Meriç Köprüsü, Eski (Jandarma) Karakol Binası ve Tarihi Tren Garı ile Hacı Adil Bey Çeşmesi Karaağaç'a ulaşan tarihi parke taş yolun altın parçaları gibidir.

Yakın geçmişteki Karaağaç'tan köprüye kadar uzanan ek tren yolundan kalma bu güzelliklerle başlayan Karaağaç Yolu (son dönemde bilinen adıyla Lozan Caddesi) Edirne'nin en güzel mesire yerlerinden olan Söğütlük Ormanı'ndaki yeşillik ve bülbül sesleriyle sarmaş dolaş olur.

Yol boyunca gördüğünüz tarihi ağaçların zamanla dinamit lokumları konulmak üzere kullanılan kovukları İkinci Dünya Savaşı'na hazırlanan Trakya'nın o dönemini çarpıcı bir şekilde vurgulamaktadır.

Edirne'nin batısından Tunca'yı sonra da Meriç'i aşan köprülerden ve güzel bir koru içinden geçen 5 km.'lik yol, kentin Karaağaç Sırtına varır. Karaağaç, yakın geçmişin siyasal olaylarından Edirne'nin, en fazla zarar gören sırtıdır.

1915'te Bulgaristan'ı kendi yanında savaşa sokmak için Almanya'nın yaptığı şiddetli baskı yüzünden, Karaağaç, Meriç batısındaki tüm Türk topraklarıyla birlikte Edirne'den ayrıldı. Ancak 1923 yılında Lozan Anlaşmasıyla

geri alınabildi. Bugün bu anlaşımayı simgeleyen anıtıyla, tarihi Tren İstasyonu ve yine tarihi Trakya Üniversitesi Rektörlük binasıyla Edirne'nin en güzel ve şirin semtlerindedir.

Edirne'ye dört kilometrelik doğa ve tarih yoluyla bağlanan Karaağaç Mahallesi, bir yaklaşıma göre Antik Orestia şehri üzerine kurulmuş olup; adını burada bir zamanlar varolan Karaağaç ormanlarından almıştır.

Eski yıllarda, Karaağaçlılar geçimlerini şarapçılıktan sağladıkları.

Yakın geçmişte Karaağaç; zengin Edirneliler ile azınlık önde gelenlerinin ve görevli memurların yaşadığı gözde bir yerdi. Karaağaç 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile burada yaşanan ünlü diplomatik tartışmalar sonunda, Savaş Tazminatı yerine sayılmak üzere Türk topraklarına katılmıştır. Burada yaşayan Karaağaçlı Rumlar, mübadele sonrasında sınıra yakın bir yerde yine aynı adı taşıyan bir köy kurmuşlardır. Şimdiki Karaağaçlılar ise mübadele döneminde gelmişlerdir. Günümüzde eski zengin çehresinden çok şey kaybetmesine rağmen, Karaağaç, yerleşim biçimi ve eski evleriyle etkileyici güzellikler sunmaya devam etmektedir.

0.6.1 Tarihi Edirne Garı

Mimar Kemalettin tarafından projelendirilen bu muhteşem bina, onarım ve düzenleme sonrasında 19 Temmuz 1998'de Trakya Üniversitesi Rektörlüğü olarak hizmete açılmıştır.

0.7 Pazarkule Sınır Kapısı

Edirne'ye gelenlerin en çok görmek istedikleri yerlerden biri de Pazarkule Yunanistan sınır kapısıdır.

Pazarkule'ye giden yolun kenarındaki Eski Edirne Milletvekili Dr. Bahattin Öğütmen'in Köşkü ise tarihi Edirne Evleri'nin çarpıcı bir örneğidir.